

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВНУТРІШНІХ
СПРАВ
Факультет № 6
Кафедра цивільного права та процесу**

**РОБОЧА ПРОГРАМА
навчальної дисципліни «Сучасні доктрини цивільного права»
обов'язкових компонент
освітньої програми третього рівня вищої освіти 081 Право
(правозастосування)**

Харків (Вінниця) 2023

ЗАТВЕРДЖЕНО

Науково-методичною радою
Харківського національного
університету внутрішніх справ
Протокол від 30.08.2023 № 7

СХВАЛЕНО

Вченою радою факультету № 6
Протокол від 25.08.2023 № 7

ПОГОДЖЕНО

Секцією Науково-методичної ради
ХНУВС з юридичних дисциплін
Протокол від 29.08.2023 № 7

Розглянуто на засіданні кафедри цивільного права та процесу (протокол від 23.08.2023 № 8)

Розробники:

1. Завідувач кафедри цивільного права та процесу, доктор юридичних наук, професор Жорнокуй Юрій Михайлович.

Рецензенти:

1. Завідувач кафедри цивільно-правових дисциплін Харківського національного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент Зайцев Олексій Леонідович.

2. Професор кафедри цивільного права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, кандидат юридичних наук, професор Борисова Валентина Іванівна.

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Шифри та назви галузі знань, код та назва спеціальності, ступінь вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни
Кількість кредитів ECTS – 3 Загальна кількість годин – 90 Кількість тем – 8	08 «Право» 081 «Право» ____ третій (освітньо-науковий) (назва СВО)	Навчальний курс ____ 2 ____ (номер) Семестр ____ 3 ____ (номер) Вид контролю: ____ екзамен ____ (екзамен, залік)
Розподіл навчальної дисципліни за видами занять:		
денна форма навчання	заочна форма навчання	
Лекції – ____ 16; (години)	Лекції – ____ 8; (години)	
Семінарські заняття – ____ 28; (години)	Семінарські заняття – ____ 10; (години)	
Практичні заняття – ____; (години)	Практичні заняття – ____; (години)	
Лабораторні заняття – ____; (години)	Лабораторні заняття – ____; (години)	
Самостійна робота – ____ 46; (години)	Самостійна робота – ____ 72; (години)	
Індивідуальні завдання:	Індивідуальні завдання:	
Курсова робота – (кількість; № семестру)	Курсова робота – (кількість; № семестру)	
Реферати (тощо) – ____ (кількість; № семестру)	Реферати – ____ (кількість; № семестру)	

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета. Метою вивчення навчальної дисципліни «Сучасні доктрини цивільного права» є формування системи теоретичних знань з цивільного права та придбання практичних навичок вирішення конкретних життєвих ситуацій у сфері цивільних відносин.

Завдання: У процесі вивчення навчальної дисципліни «Сучасні доктрини цивільного права» здобувачі вищої освіти повинні:

- опанувати необхідними теоретичними положеннями, розробленими

цивілістичною наукою;

- засвоїти нормативний матеріал, що складає систему цивільного законодавства України;
- ознайомитися з практикою застосування цивільно-правових норм;
- набути вміння та навички застосування цивільно-правових норм, прийняття законних та обґрунтованих рішень, складання окремих правових документів у справах, що виникають з цивільних правовідносин.

Міждисциплінарні зв'язки: теорія держави та права, римське приватне право, цивільне право, сучасні проблеми цивільного права, корпоративне право, господарське право, сімейне право.

Очікувані результати навчання: у результаті вивчення навчальної дисципліни здобувач вищої освіти повинен

знати: доктринальні теоретичні положення, які визначаються робочою навчальною програмою навчальної дисципліни, відповідний нормативно-правовий матеріал та правозастосовну практику;

вміти: тлумачити цивільно-правові норми; давати вірну юридичну кваліфікацію обставинам справи щодо цивільних відносин; визначати форми та способи захисту цивільних прав та інтересів; надавати консультації з основоположних питань цивільного права; складати проекти договорів у сфері цивільних відносин щодо здійснення та захисту цивільних прав та інтересів.

Програмні компетентності, які формуються при вивченні навчальної дисципліни:		
Інтегральна компетентність	Здатність розв'язувати задачі інноваційного характеру у сфері права	
Загальні компетентності (ЗК)	ЗК-1	Здатність до критичного осмислення суспільних та галузевих процесів і явищ
	ЗК-3	Здатність бачити поліваріативність підходів до розв'язання сформульованої проблеми, а також сформулювати алгоритм її вирішення
	ЗК-4	Здатність застосовувати знання під час наукового пошуку і у практичних ситуаціях
	ЗК-9	Здатність генерувати нові ідеї (креативність), синтезувати комплексні ідеї
	ЗК-10	Здатність приймати обґрунтовані рішення
	ЗК-11	Здатність спілкуватися з представниками інших професійних груп різного рівня (з експертами з інших галузей знань/видів діяльності)
	ЗК-12	Здатність працювати в міжнародних наукових проектах
	ЗК-13	Здатність організовувати та керувати роботою творчих професійних колективів
	ЗК-15	Здатність оцінювати результати наукових досліджень інших науковців за об'єктивними критеріями
Фахові компетентності (ФК)	ФК-1	Формування концептуального знання щодо сутності верховенства права як однієї з основоположних

		цінностей демократичної держави. Уміння застосовувати принципи верховенства права, в тому числі, у ситуаціях законодавчої невизначеності
	ФК-2	Формування концептуального знання щодо системи права Європейського Союзу та її співвідношення з правовою системою України
	ФК-3	Формування концептуального знання щодо меж впливу норм міжнародного, зокрема європейського права на стан національного законодавства, тенденцій його трансформації
	ФК-4	Формування концептуального знання щодо форм впливу практики Європейського суду з прав людини на розвиток правової системи та правозастосування в Україні
	ФК-6	Формування навичок проведення порівняльно-правових досліджень окремих інститутів права
	ФК-8	Формування умінь застосовувати традиційні та новітні методи й інструменти наукового пошуку
	ФК-9	Формування навичок застосування міждисциплінарного підходу в оцінці правових явищ та правозастосовній діяльності
	ФК-10	Формування умінь ухвалювати рішення у ситуаціях, що вимагають системного, логічного та функціонального тлумачення правових норм, а також знання практики їх застосування
	ФК-11	Формування умінь критично оцінювати результати наукових пошуків, інноваційний характер одержаних результатів і на цій основі підвищувати рівень своєї професійної діяльності, включаючи безперервний саморозвиток та самовдосконалення
	ФК-13	Формування умінь та навичок доносити до фахівців і нефахівців у сфері права інформацію про ідеї, проблеми, ухвалені рішення, досвід та аргументації; відданість розвитку нових ідей або процесів у передових контекстах професійної та наукової діяльності
	ФК-14	Формування умінь і навичок самостійно готувати проекти нормативно-правових актів, обґрунтовувати суспільну обумовленість їх прийняття, прогнозувати результати їх впливу на відповідні суспільні відносини
	ФК-15	Формування умінь і навичок самостійно готувати проекти актів правозастосування, включаючи вимоги щодо їх законності, обґрунтованості та умотивованості

3. Програма навчальної дисципліни

Тема 1. «Доктрина про предмет та метод цивільного (приватного) права. Вчення про джерела цивільного права»

Вплив ідеї природного права на кодифікацію цивільного права України. Проблема дуалізму приватного права.

Цивілістична доктрина до визначення предмету цивільного права. Наукові погляди А. С. Довгерта, О. В. Кохановської, Н. С. Кузнецової, О. А. Пушкіна, М. М. Сібільова, І. В. Спасибо-Фатєєвої, Р. О. Стефанчука, Є. О. Харитонова щодо предмету цивільного права.

Диспозитивний метод регулювання цивільно-правових відносин. Сучасна доктрина цивільного права про метод цивільно-правового регулювання (В. І. Борисова, О. В. Дзера, Р. А. Майданик та ін.). Обмеження диспозитивності у цивільному праві.

Система джерел цивільного права. Цивільне законодавство та його структура. Аналогія закону і аналогія права. Договір як регулятор цивільних відносин. Звичай як регулятор цивільних відносин. Принципи права як джерело цивільного права. Правове значення судової практики та роз'яснень вищих судових інстанцій. Рішення Європейського суду з прав людини у системі джерел цивільного права України. Доктрина «добудови» права судом (Р. А. Майданик).

Тема 2. «Доктринальні підходи про суб'єктів цивільного права»

Доктрина цивільного права про фізичну особу як учасника цивільних відносин. Вчення М. О. Стефанчука про правосуб'єктність фізичної особи. Сучасна цивілістична наука про індивідуалізацію фізичної особи.

Конструкція «юридичної особи» у доктрині цивільного права. Юридичні особи приватного права та юридичні особи публічного права як суб'єкти цивільних правовідносин: сучасні наукові підходи (В. І. Борисова, Ю. М. Жорнокуй, А. В. Зеліско, О. І. Зозуляк, В. В. Кочин, В. М. Кравчук, І. М. Кучеренко, В. Д. Примак, І. В. Спасибо-Фатєєва та ін.).

Держава Україна, Автономна Республіка Крим, територіальні громади як учасники цивільних правовідносин: доктринальні підходи у цивілістичній науці (О. О. Первомайський, О. А. Пушкін та ін.).

Тема 3. «Вчення про об'єкти цивільного права»

Розвиток вчення про об'єкт цивільних прав, об'єкти цивільних правовідносин та об'єкти цивільно-правового захисту (І. В. Венедіктова, С. О. Сліпченко, В. Л. Яроцький та ін.).

Речова, поведінкова, плюралістична концепції об'єкта, концепція множинності. Теорія об'єкту як правового режиму.

Цінні папери як об'єкти цивільних правовідносин (В. Л. Яроцький). Теорія майнових прав як об'єктів цивільних правовідносин (С. І. Шимон). Корпоративні права як об'єкти цивільних прав (В. А. Васильєва, Ю. М. Жорнокуй). Нетипові об'єкти цивільних прав (Р. А. Майданик,

В. Л. Скрипник).

Тема 4. «Особисті немайнові права у теорії цивільного права»

Доктринальні підходи до визначення поняття та видів особистих немайнових прав (Л. О. Красавчикова, М. М. Малєїна, З. В. Ромовська, С. О. Сліпченко, Р. О. Стефанчук та ін.)

Особисті немайнові права юридичної особи (Л. В. Федюк, С. О. Попова).

Цивілістична доктрина про захист порушених особистих немайнових прав фізичної особи. Відшкодування моральної шкоди як спосіб захисту особистих немайнових прав (В. Д. Примак, Р. О. Стефанчук, та ін.).

Тема 5. «Концептуальні положення про речове право»

Теоретичні конструкції власності та права власності (О. В. Дзера, Н. С. Кузнєцова, В. П. Маслов, З. В. Ромовська, І. В. Спасибо-Фатєєва, Я. М. Шевченко, О. С. Яворська та ін.).

Доктрина цивільного права про визначення видів права власності.

Довірча власність (І. В. Венедіктова, Р. А. Майданик, С. О. Сліпченко).

Захист права власності у цивілістичній теорії (І. О. Дзера та ін.).

Розвиток вчення про речові права на чуже майно (Г. Г. Харченко).

Тема 6. «Доктрина про зобов'язання у цивільному праві»

Наукові підходи О. С. Йоффе до класифікації зобов'язань у цивільному праві. Підстави виникнення зобов'язальних правовідносин (М. Д. Пленюк, А. В. Коструба).

Теоретичні питання застосування видів забезпечення виконання зобов'язань (І. Й. Пучковська).

Проблеми систематизації недоговірних зобов'язань. Деліктні зобов'язання (Д. В. Боброва, О. О. Отрадна). Елементи *corpus delikti civile*.

Інститут договору в цивілістичній доктрині (І. А. Безклубий, С. М. Бервено, Т. В. Боднар, В. А. Васильєва, А. Б. Гриняк, Н. В. Міловська, Є. О. Мічурін, Н. С. Кузнєцова, С. О. Погрібний, І. В. Спасибо-Фатєєва та ін.). Наукові погляди О. С. Йоффе, В. В. Луця про договори у цивільному праві.

Механізм та принципи регулювання договірних відносин (С. О. Погрібний).

Тема 7. «Сучасні вчення про цивільно-правову відповідальність»

Інститут цивільно-правової відповідальності у цивілістичній доктрині (Д. В. Боброва, І. С. Канзафарова, Т. С. Ківалова, М. С. Малєїн, Г. К. Матвєєв, В. Д. Примак, А. О. Собчак, К. А. Флейшиць, Я. М. Шевченко та ін.).

Цивілістична доктрина про підстави, умови, функції та принципи цивільно-правової відповідальності: стан теоретичної розробки.

Тема 8. «Цивілістична доктрина про право інтелектуальної власності»

Поняття права інтелектуальної власності у цивілістичній доктрині та становлення системи правової охорони результатів інтелектуальної, творчої

діяльності (Ч. Н. Азімов, В. І. Жуков, О. П. Орлюк, О. А. Підпригора, О. О. Підпригора, Р. Б. Шишка, І. Є. Якубівський та ін.).

Доктринальні підходи щодо визначення та змісту права інтелектуальної власності. Основні інститути права інтелектуальної власності (фактологічна, реєстраційна система та фактична монополія).

Теорії походження права інтелектуальної власності. Теорія привілеїв як підґрунтя формування інституту інтелектуальної власності. Деліктна, рентна, договірна, особиста та нематеріальна теорії тлумачення правової природи результатів творчої діяльності. Пропрієтарна концепція та теорія виключних прав визначення сутності прав на результати творчості.

Суб'єкти та об'єкти прав інтелектуальної власності (О. Є. Аврамова, В. М. Крижна, О. В. Піхурець та ін.).

4. Структура навчальної дисципліни
4.1.1. Розподіл часу навчальної дисципліни за темами
(денна форма навчання)

Номер та назва навчальної теми	Кількість годин, відведених на вивчення навчальної дисципліни						Вид контролю
	Всього	з них:					
		лекції	Семінарські заняття	Практичні заняття	Лабораторні заняття	Самостійна робота	
Тема № 1. Доктрина про предмет та метод цивільного (приватного) права. Вчення про джерела цивільного права.	12	2	4			6	екзамен
Тема № 2. Доктринальні підходи про суб'єктів цивільного права.	12	2	4			6	
Тема № 3. Вчення про об'єкти цивільного права.	12	2	4			6	
Тема № 4. Особисті немайнові права у теорії цивільного права.	8	2	2			4	
Тема № 5. Концептуальні положення про речове право.	12	2	4			6	
Тема № 6. Доктрина про зобов'язання у цивільному праві.	12	2	4			6	
Тема № 7. Сучасні вчення про цивільно-правову відповідальність.	12	2	4			6	
Тема № 8. Цивілістична доктрина про право інтелектуальної власності.	10	2	2			6	
Всього за семестр № 3:	90	16	28			46	

4.1.2. Розподіл часу навчальної дисципліни за темами (заочна форма навчання)

Номер та назва навчальної теми	Кількість годин, відведених на вивчення навчальної дисципліни						Вид контролю
	Всього	з них:					
		лекції	Семінарські заняття	Практичні заняття	Лабораторні заняття	Самостійна робота	
Тема № 1. Доктрина про предмет та метод цивільного (приватного) права. Вчення про джерела цивільного права.	11	2				9	екзамен
Тема № 2. Доктринальні підходи про суб'єктів цивільного права.	13	2	2			9	
Тема № 3. Вчення про об'єкти цивільного права.	11	2				9	
Тема № 4. Особисті немайнові права у теорії цивільного права.	11	2				9	
Тема № 5. Концептуальні положення про речове право.	11		2			9	
Тема № 6. Доктрина про зобов'язання у цивільному праві.	11		2			9	
Тема № 7. Сучасні вчення про цивільно-правову відповідальність.	11		2			9	
Тема № 8. Цивілістична доктрина про право інтелектуальної власності.	11		2			9	
Всього за семестр № 3:	90	8	10			72	

4.1.3. Питання, що виносяться на самостійне опрацювання

Перелік питань до тем навчальної дисципліни		Література:
Тема № 1. Доктрина про предмет та метод цивільного (приватного) права. Вчення про джерела цивільного права.		Правова доктрина України : у 5 т. / Нац. акад. прав. наук України. Доктрина приватного права України. Т. 3. Харків: Право, 2013. 760 с.;
Вплив ідеї природного права на кодифікацію цивільного права України. Проблема дуалізму приватного права. Цивілістична доктрина до визначення предмету цивільного права.	Диспозитивний метод регулювання цивільно-правових відносин. Сучасна доктрина цивільного права про метод цивільно-правового регулювання (В. І. Борисова, О. В. Дзера, Р. А. Майданик та ін.). Обмеження диспозитивності у цивільному праві.	Сучасні проблеми цивільного права та процесу : навчальний посібник / Сліпченко С.О., Синегубов О. В., Кройтор В. А. та ін. ; за ред. Ю. М. Жорнокуя та Л. В. Красицької. Харків : Право, 2017. С. 15-97.
Система джерел цивільного права. Доктрина «добудови» права судом (Р. А. Майданик).		
Тема № 2. Доктринальні підходи про суб'єктів цивільного права		Сучасні проблеми цивільного права та процесу : навчальний посібник / Сліпченко С.О., Синегубов О. В., Кройтор В. А. та ін. ; за ред. Ю. М. Жорнокуя та Л. В. Красицької. Харків : Право, 2017. С. 98-131;
Доктрина цивільного права про фізичну особу як учасника цивільних відносин. Сучасна цивілістична наука про індивідуалізацію фізичної особи.	Конструкція «юридичної особи» у доктрині цивільного права. Юридичні особи приватного права та юридичні особи публічного права як суб'єкти цивільних правовідносин: сучасні наукові підходи.	Стефанчук М. О. Цивільна правосуб'єктність фізичних осіб та особливості її здійснення : монографія. Київ : Арттек, 2020. 479 с.
Держава Україна, Автономна Республіка Крим, територіальні громади як учасники цивільних правовідносин: доктринальні підходи у цивілістичній науці.		
Тема № 3. Вчення про об'єкти цивільного права		Сучасні проблеми цивільного права та процесу : навчальний посібник / Сліпченко С.О., Синегубов О. В., Кройтор В. А. та ін. ; за ред. Ю. М. Жорнокуя та Л. В. Красицької. Харків : Право, 2017. С. 166-223;
Розвиток вчення про об'єкт цивільних прав, об'єкти цивільних правовідносин та об'єкти цивільно-правового захисту.	Речова, поведінкова, плюралістична концепції об'єкта, концепція множинності.	Аномалії в цивільному праві України : навч.-практ посібник / відп. ред. Р. А. Майданик. Київ : Юстініан, 2010. 1008 с.;
Цінні папери як об'єкти цивільних правовідносин. Теорія майнових прав як об'єктів цивільних правовідносин. Корпоративні права як об'єкти цивільних прав. Нетипові об'єкти цивільних прав.		Скрипник В. Л. Теоретичні і методологічні проблеми об'єктів цивільних прав: монографія. Кременчук :

			Вид. Щербатих О. В. 2020. 380 с.
		Тема № 4. Особисті немайнові права у теорії цивільного права	Сучасні проблеми цивільного права та процесу : навчальний посібник / Сліпченко С.О., Синегубов О. В., Кройтор В. А. та ін. ; за ред. Ю. М. Жорнокуя та Л. В. Красицької. Харків : Право, 2017. С. 248-274.
		Доктринальні підходи до визначення поняття та видів особистих немайнових прав. Особисті немайнові права юридичної особи. Цивілістична доктрина про захист порушених особистих немайнових прав фізичної особи. Відшкодування моральної шкоди як спосіб захисту особистих немайнових прав	
		Тема № 5. Концептуальні положення про речове право	Сучасні проблеми цивільного права та процесу : навчальний посібник / Сліпченко С.О., Синегубов О. В., Кройтор В. А. та ін. ; за ред. Ю. М. Жорнокуя та Л. В. Красицької. Харків : Право, 2017. С. 275-381; Харченко Г. Г. Речові права: монографія. Київ: Юрінком Інтер, 2015. 432 с.
		Теоретичні конструкції власності та права власності. Доктрина цивільного права про визначення видів права власності. Довірча власність. Захист права власності у цивілістичній теорії. Розвиток вчення про речові права на чуже майно.	
		Тема № 6. Доктрина про зобов'язання у цивільному праві	Сучасні проблеми цивільного права та процесу : навчальний посібник / Сліпченко С.О., Синегубов О. В., Кройтор В. А. та ін. ; за ред. Ю. М. Жорнокуя та Л. В. Красицької. Харків : Право, 2017. С. 464-527.
		Наукові підходи О. С. Йоффе до класифікації зобов'язань у цивільному праві. Підстави виникнення зобов'язальних правовідносин. Теоретичні питання застосування видів забезпечення виконання зобов'язань. Проблеми систематизації недоговірних зобов'язань. Деліктні зобов'язання. Інститут договору в цивілістичній доктрині. Механізм та принципи регулювання договірних відносин.	
		Тема № 7. Сучасні вчення про цивільно-правову відповідальність	Канзафарова І. С. Теорія цивільно-правової відповідальності / Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України. Одеса : Астропрінт, 2006. 261 с.; Примак В. Д. Цивільно-правова відповідальність юридичних осіб: монографія. Київ: Юрінком Інтер, 2007. 432 с.
		Інститут цивільно-правової відповідальності у цивілістичній доктрині. Цивілістична доктрина про підстави, умови, функції та принципи цивільно-правової відповідальності: стан теоретичної розробки.	
		Тема № 8. Цивілістична доктрина про право інтелектуальної власності	Сучасні проблеми цивільного права та процесу : навчальний
		Поняття права інтелектуальної власності у	

		<p>цивілістичній доктрині та становлення системи правової охорони результатів інтелектуальної, творчої діяльності.</p> <p>Доктринальні підходи щодо визначення та змісту права інтелектуальної власності.</p> <p>Теорії походження права інтелектуальної власності.</p> <p>Суб'єкти та об'єкти прав інтелектуальної власності.</p>	<p>посібник / Сліпченко С.О., Синегубов О. В., Кройтор В. А. та ін. ; за ред. Ю. М. Жорнокуя та Л. В. Красицької. Харків : Право, 2017. С. 382-463.</p> <p>Якубівський І. Є. Набуття, здійснення та захист майнових прав інтелектуальної власності в Україні : монографія. Львів : ЛНУ імені Івана Франка. 2018. 522 с.</p>
--	--	--	---

4. Індивідуальні завдання

5.1.1. Теми рефератів

1. Доктрина цивільного права про здійснення цивільних прав та захист цивільних прав та інтересів.
2. Сучасні вчення про інститут юридичної особи.
3. Наукова думка про юридичні особи приватного права та юридичні особи публічного права.
4. Сучасна цивілістична наука про індивідуалізацію фізичної особи.
5. Теорія об'єкту як правового режиму.
6. Корпоративні права як об'єкти цивільних прав.
7. Доктрина цивільного права про особисті немайнові права юридичної особи.
8. Довірча власність у системі власності за цивільним законодавством України.
9. Наукові підходи О. С. Йоффе до класифікації зобов'язань у цивільному праві.
10. Елементи *corpus delikti civile*.
11. Цивілістична доктрина про функції цивільно-правової відповідальності.
12. Основні інститути права інтелектуальної власності (фактологічна, реєстраційна система та фактична монополія).
13. Теорія привілеїв як підґрунтя формування інституту інтелектуальної власності.
14. Пропріетарна концепція та теорія виключних прав визначення сутності прав на результати творчості.

5.1.2. Теми наукових робіт

1. Лібералізація українського вчення про тлумачення норм права: доктрина «добудови» права.
2. Наукові погляди О. А. Пушкіна на предмет цивільного права.
3. Обмеження диспозитивності у доктрині цивільного права.
4. Актуальні проблеми та завдання науки цивільного права.
5. Теорія майнових прав як об'єктів цивільних правовідносин.
6. Реституція у цивільному праві.
7. Підстави виникнення зобов'язальних правовідносин у доктрині цивільного права.
8. Спеціальні способи захисту особистих немайнових прав.
9. Визнання необґрунтованими активів та їх витребування.
10. Доктринальні підходи щодо визначення та змісту права інтелектуальної власності.

6. Методи навчання

Під час проведення лекційних занять із навчальної дисципліни «Сучасні доктрини цивільного права» застосовуються прозирки (мультимедійні та бінарні). В процесі проведення семінарських занять застосовуватиметься моделювання ситуативних задач, рішення завдань. Під час закріплення матеріалу на семінарських заняттях складатимуться проекти правових документів, а саме – заяв про створення юридичної особи, різні договірні конструкції тощо.

7. Перелік питань, що виносяться на підсумковий контроль

1. Вплив ідеї природного права на кодифікацію цивільного права України.
2. Проблема дуалізму приватного права.
3. Внесок О. А. Пушкіна в кодифікацію цивільного права незалежної України.
4. Теорії та підходи до визначення предмету цивільного права та його ролі в розмежуванні галузей права.
5. Диспозитивний метод регулювання цивільно-правових відносин.
6. Сучасна доктрина цивільного права про метод цивільно-правового регулювання.
7. Обмеження диспозитивності у цивільному праві.
8. Цивілістична доктрина про систематизацію джерел цивільного права.
9. Договір як регулятор цивільних відносин.
10. Правове значення судової практики та роз'яснень вищих судових інстанцій.
11. Доктрина цивільного права про фізичну особу як учасника цивільних відносин.
12. Вчення М. О. Стефанчука про правосуб'єктність фізичної особи.
13. Сучасна цивілістична наука про індивідуалізацію фізичної особи.
14. Конструкція «юридичної особи» у доктрині цивільного права.
15. Юридичні особи приватного права та юридичні особи публічного права як суб'єкти цивільних правовідносин: сучасні наукові підходи.
16. Держава Україна, Автономна Республіка Крим, територіальні громади як учасники цивільних правовідносин: доктринальні підходи у цивілістичній науці.
17. Розвиток вчення про об'єкт цивільних прав, об'єкти цивільних правовідносин та об'єкти цивільно-правового захисту.
18. Речова, поведінкова, плюралістична концепції об'єкта, концепція множинності. Теорія об'єкту як правового режиму.
19. Цінні папери як об'єкти цивільних правовідносин (В. Л. Яроцький).
20. Теорія майнових прав як об'єктів цивільних правовідносин (С. І. Шимон).

21. Корпоративні права як об'єкти цивільних прав.
22. Нетипові об'єкти цивільних прав (Р. А. Майданик. В. Л. Скрипник).
23. Доктринальні підходи до визначення поняття та видів особистих немайнових прав.
24. Особисті немайнові права юридичної особи.
25. Цивілістична доктрина про захист порушених особистих немайнових прав фізичної особи.
26. Відшкодування моральної шкоди як спосіб захисту особистих немайнових прав.
27. Теоретичні конструкції власності та права власності.
28. Доктрина цивільного права про визначення видів права власності.
29. Доктринальні підходи до тлумачення довірчої власності.
30. Захист права власності у цивілістичній теорії.
31. Розвиток вчення про речові права на чуже майно.
32. Наукові підходи О. С. Йоффе до класифікації зобов'язань у цивільному праві.
33. Доктрина цивільного права про підстави виникнення зобов'язальних правовідносин.
34. Теоретичні питання застосування видів забезпечення виконання зобов'язань.
35. Проблеми систематизації не договірних зобов'язань. Деліктні зобов'язання.
36. Інституту договору в цивілістичній доктрині.
37. Механізм та принципи регулювання договірних відносин (С. О. Погрібний).
38. Система договорів у цивільному праві.
39. Інститут цивільно-правової відповідальності у цивілістичній доктрині.
40. Цивілістична доктрина про підстави, умови, функції та принципи цивільно-правової відповідальності: стан теоретичної розробки.
41. Поняття права інтелектуальної власності у цивілістичній доктрині та становлення системи правової охорони результатів інтелектуальної, творчої діяльності.
42. Доктринальні підходи щодо визначення та змісту права інтелектуальної власності.
43. Основні інститути права інтелектуальної власності (фактологічна, реєстраційна система та фактична монополія).
44. Теорії походження права інтелектуальної власності.
45. Суб'єкти та об'єкти прав інтелектуальної власності.

8. Критерії та засоби оцінювання результатів навчання здобувачів

Контрольні заходи оцінювання результатів навчання включають в себе поточний та підсумковий контроль.

Засобами оцінювання результатів навчання можуть бути екзамени (комплексні екзамени); тести; наскрізні проекти; командні проекти; аналітичні

звіти, реферати, есе; розрахункові та розрахунково-графічні роботи; презентації результатів виконаних завдань та досліджень; завдання на лабораторному обладнанні, тренажерах, реальних об'єктах тощо; інші види індивідуальних та групових завдань.

Поточний контроль. До форм поточного контролю належить оцінювання:

- рівня знань під час семінарських, практичних, лабораторних занять;
- якості виконання самостійної роботи.

Поточний контроль здійснюється під час проведення семінарських, практичних та лабораторних занять і має на меті перевірку набутих здобувачем вищої освіти (далі – здобувач) знань, умінь та інших компетентностей з навчальної дисципліни.

У ході поточного контролю проводиться систематичний вимір приросту знань, їх корекція. Результати поточного контролю заносяться викладачем до журналів обліку роботи академічної групи за національною системою оцінювання («відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно»).

Оцінки за самостійну роботу виставляються в журналі обліку роботи академічної групи окремою графою за національною системою оцінювання («відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно»). Результати цієї роботи враховуються під час виставлення підсумкових оцінок.

При розрахунку успішності здобувачів враховуються такі види робіт: навчальні заняття (семінарські, практичні, лабораторні тощо); самостійна робота (виконання домашніх завдань, ведення конспектів першоджерел та робочих зошитів, виконання розрахункових завдань, підготовка рефератів, наукових робіт, публікацій, розроблення спеціальних технічних пристроїв і приладів, моделей, комп'ютерних програм, виступи на наукових конференціях, семінарах та інше); контрольні роботи (виконання тестів, контрольних робіт у формі, передбаченій в робочою програмою навчальної дисципліни). Вони оцінюються за національною системою оцінювання («відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно»).

Здобувач, який отримав оцінку «незадовільно» за навчальні заняття або самостійну роботу, зобов'язаний перескласти її.

Загальна кількість балів (оцінка), отримана здобувачем за семестр перед підсумковим контролем, розраховується як середньоарифметичне значення з оцінок за навчальні заняття та самостійну роботу та для переводу до 100-бальної системи помножується на коефіцієнт **10**.

$$\begin{array}{l} \text{Загальна} \\ \text{кількість балів} \\ \text{(перед} \\ \text{підсумковим} \\ \text{контролем)} \end{array} = \left(\begin{array}{l} \text{Результат} \\ \text{навчальних} \\ \text{занять} \\ \text{за семестр} \end{array} + \begin{array}{l} \text{Результат} \\ \text{самостійної} \\ \text{роботи за} \\ \text{семестр} \end{array} \right) / 2 * 10$$

Підсумковий контроль. Підсумковий контроль проводиться з метою

оцінки результатів навчання на певному ступені вищої освіти або на окремих його завершених етапах.

Для обліку результатів підсумкового контролю використовується поточно-накопичувальна інформація, яка реєструється в журналах обліку роботи академічної групи. Результати підсумкового контролю з дисциплін відображаються у відомостях обліку успішності, навчальних картках здобувачів, залікових книжках. **Присутність здобувачів на проведенні підсумкового контролю (заліку, екзамену) обов'язкова.** Якщо здобувач вищої освіти не з'явився на підсумковий контроль (залік, екзамен), то науково-педагогічний працівник ставить у відомість обліку успішності відмітку «не з'явився».

Підсумковий контроль (екзамен, залік) оцінюється за національною шкалою. Для переведення результатів, набраних на підсумковому контролі, з національної системи оцінювання в 100-бальну вводиться коефіцієнт **10**, таким чином максимальна кількість балів на підсумковому контролі (екзамені, заліку), які використовуються при розрахунку успішності здобувачів, становить **50**.

Підсумкові бали з навчальної дисципліни визначаються як сума балів, отриманих здобувачем протягом семестру, та балів, набраних на підсумковому контролі (екзамені, заліку).

$$\begin{array}{l} \text{Підсумкові бали} \\ \text{навчальної} \\ \text{дисципліни} \end{array} = \begin{array}{l} \text{Загальна кількість} \\ \text{балів (перед} \\ \text{підсумковим} \\ \text{контролем)} \end{array} + \begin{array}{l} \text{Кількість балів за} \\ \text{підсумковим} \\ \text{контролем} \end{array}$$

Здобувач вищої освіти, який під час складання підсумкового контролю (екзамен, залік) отримав незадовільну оцінку, складає його повторно. Повторне складання підсумкового екзамену чи заліку допускається не більше двох разів з кожної навчальної дисципліни: один раз – викладачеві, а другий – комісії, до складу якої входить керівник відповідної кафедри та 2-3 науково-педагогічних працівники.

Якщо дисципліна вивчається протягом двох і більше семестрів з семестровим контролем у формі екзамену чи заліку, то результат вивчення дисципліни в поточному семестрі визначається як середньоарифметичне значення балів, набраних у поточному та попередньому семестрах.

$$\begin{array}{l} \text{Підсумкові бали} \\ \text{навчальної} \\ \text{дисципліни} \end{array} = \begin{array}{l} \text{Підсумкові} \\ \text{бали за} \\ \text{поточний} \\ \text{семестр} \end{array} + \begin{array}{l} \text{Підсумкові} \\ \text{бали за} \\ \text{попередній} \\ \text{семестр} \end{array} : 2$$

Робота під час навчальних занять	Самостійна робота	Підсумковий контроль
----------------------------------	-------------------	----------------------

Отримати не менше 4 позитивних оцінок. Незадовільна оцінка на семінарському занятті відпрацьовується здобувачем вищої освіти усно	Підготувати реферат, підготувати конспект за темою самостійної роботи, виконати практичне завдання, підготувати проект документу, зокрема, заповіту, заяви про прийняття спадщини, заяви про відмову від прийняття спадщини тощо	Отримати за підсумковий контроль не менше 30 балів
--	--	--

Пропуск семінарських занять має бути завчасно відпрацьований до часу проведення екзамену. Пропуски семінарських занять відпрацьовуються викладачу усно.

9. Шкала оцінювання: національна та ECTS

ШКАЛА ОЦІНЮВАННЯ: НАЦІОНАЛЬНА ТА ECTS					
Оцінка в балах		Оцінка за національною шкалою	Оцінка		
			Оцінка	Пояснення	
12	97-100	Відмінно («зараховано»)	A	«Відмінно» теоретичний зміст курсу засвоєний цілком, потрібні практичні навички роботи з освоєним матеріалом сформовані, усі навчальні завдання, які передбачені програмою навчання, виконані в повному обсязі, відмінна робота без помилок або з однією незначною помилкою	
11	94-96				
10	90-93				
9	85-89	Добре («зараховано»)	B	«Дуже добре» теоретичний зміст курсу засвоєний цілком, потрібні практичні навички роботи з освоєним матеріалом в основному сформовані, усі навчальні завдання, які передбачені програмою навчання, виконані якості виконання більшості з них оцінена числом балів, близьким до максимального, робота з двома-трьма незначними помилками	
8	80-84				
7	75-79		C	«Добре» - теоретичний зміст курсу засвоєний ЦІЛКОМ, практичні навички роботи з освоєним матеріалом в основному сформовані, усі навчальні завдання, які передбачені програмою навчання,	

				виконані якості виконання жодного з них не оцінена мінімальним числом балів, деякі вати завдань виконані з помилками, робота з декількома незначними помилками, або з однією-двома значними помилками
6	70-74	Задовільно («зараховано»)	D	«Задовільно» - теоретичний зміст курсу засвоєний частково, але прогалини не носять істотний характер, потрібні практичні навички роботи з освоєним матеріалом в основному сформовані, більшість передбачених програмою навчати навчальних завдань виконана, деякі з виконаних завдань містять помилки, робота з трьома значними помилками
5	65-69			
4	60-64		E	«Достатньо» - теоретичний зміст курсу засвоєний частково, деякі практичні навички роботи несформовані, частина передбачених програмою навчання навчальних завдань не виконана або якості виконання деяких з них: оцінена числом балів, близьким до мінімального, роботам що задовольняє мінімуму критеріїв оцінки
3	40-59	Незадовільно («не зараховано»)	FX	«Умовно незадовільно» – теоретичний зміст курсу освоєний частково, необхідні практичні навички роботи не сформовані, більшість передбачених програм навчання, навчальних завдань не виконано, або якості їхнього виконання оцінено числом балів, близьким до мінімального; при додатковій самостійній роботі над матеріалом курсу можливе підвищення якості виконання навчальних завдань (з можливістю повторного складання), робота, що потребує доробки
2	21-40			
1	1-20		F	«Безумовно незадовільно» – теоретичний зміст курсу не освоєно, необхідні практичні навички роботи не сформовані, всі виконані навчальні завдання містять грубі помилки, додаткова

				самостійна робота над матеріалом курсу не приведе до значимого підвищення якості виконання навчальних завдань, робота, що потребує повної переробки
--	--	--	--	---

10. Рекомендована література

Основна

1. Конституція України. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
2. Сімейний кодекс України. *Відомості Верховної Ради України*. 2002. №21-22. Ст. 135.
3. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. № 435-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 40–44. Ст. 356.
4. Земельний кодекс України від 25.10.2001 р. № 2768-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2002. № 3-4. Ст. 27.
5. Господарський кодекс України від 16.01.2003 р. № 436-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. №№ 18–22. Ст. 144.
6. Про електронні документи та електронний документообіг: Закон України від 22.05.2003. № 851-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 36. Ст. 275.
7. Про електронний цифровий підпис: Закон України від 22.05.2003. № 852-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 36. Ст. 276.
8. Про електронну комерцію: Закон України від 03.09.2015 № 675-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 45. Ст. 410.
9. Про акціонерні товариства Закон України від 17.09.2008 р. № 514-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2008. № 50–51. Ст. 384.
10. Про банки і банківську діяльність: Закон України від 07.12.2000 р. № 2121-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 5. Ст. 30.
11. Про господарські товариства: Закон України від 19.09.1991 р. № 1576-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1991. № 49. Ст. 682.
12. Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань: Закон України від 15.05.2003 р. № 755-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 31–32. Ст. 263.
13. Про споживчу кооперацію: Закон України від 10.04.1992 р. № 2265-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 30. Ст. 414.
14. Про холдингові компанії в Україні: Закон України від 15.03.2006 р. № 3528-4. *Відомості Верховної Ради України*. 2006. № 34. Ст. 291.
15. Про цінні папери і фондовий ринок: Закон України від 23.02.2006 р. № 3480-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2006. № 31. Ст. 268.
16. Аномалії в цивільному праві України : навч.-практ посібник / відп. ред. Р. А. Майданик. Київ : Юстініан, 2010. 1008 с.
17. Договір як універсальна форма правового регулювання:

монографія / за заг. ред. В. А. Васильєвої. Івано-Франківськ, 2016. 399 с.

18. Захист права власності. Правові позиції Верховного Суду: коментарі науковців / О. П. Печений, І. В. Спасибо-Фатєєва та ін., за заг. ред. І. В. Спасибо-Фатєєвої. Харків : ЕКУС, 2020. 496 с.

19. Канзафарова І. С. Теорія цивільно-правової відповідальності / Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України. Одеса : Астропрінт, 2006. 261 с.

20. Кот О. О. Здійснення та захист суб'єктивних цивільних прав: проблеми теорії та судової практики : монографія. Київ : Алерта, 2017. 494 с.

21. Красицька Л. В. Проблеми здійснення та захисту особистих та майнових прав батьків і дітей : монографія. Київ : Видавництво Ліра-К, 2014. 628 с.

22. Майданик Р. А. Речове право: підручник. Київ : Алерта, 2019. 1102 с.

23. Оновлення договірного регулювання приватноправових відносин в Україні : монографія / за заг. ред. А. Б. Гриняка, О. О. Кота, М. Д. Пленюк. Київ : НДІ приват. права і підприємництва ім. акад. Ф. Г. Бурчака НАПрН України, 2020. 488 с.

24. Стефанчук М. О. Цивільна правосуб'єктність фізичних осіб та особливості її здійснення : монографія. Київ : Арттек, 2020. 479 с.

25. Сучасні проблеми цивільного права та процесу : навч. посіб. / С. О. Сліпченко, О. В. Синегубов, В. А. Кройтор та ін. ; за ред. Ю. М. Жорнокуя та Л. В. Красицької. Харків : Право, 2017. 808 с.

26. Якубівський І. Є. Набуття, здійснення та захист майнових прав інтелектуальної власності в Україні : монографія. Львів : ЛНУ імені Івана Франка. 2018. 522 с.

Додаткова

1. Великанова М. М. Ризики в цивільному праві: монографія. Київ : Алерта, 2019. 378 с.

2. Жорнокуй Ю. М. Корпоративні конфлікти в акціонерних товариствах: цивільно-правовий аспект : монографія. Харків : Право, 2015. 532 с.

3. Кочин В. В. Правове регулювання цивільних відносин у непідприємницьких товариствах та установах в умовах адаптації до правової системи Європейського Союзу: монографія. Київ : НДІ приватного права і підприємництва імені академіка Ф. Г. Бурчака НАПрН України, 2020. 435 с.

4. Майданик Р. А. Розвиток приватного права України : монографія. Київ : Алерта, 2016. 226 с.

5. Міловська Н. В. Договірні зобов'язання зі страхування у цивільному праві України: проблеми теорії та практики : монографія. Київ : НДІ приватного права і підприємництва імені академіка Ф. Г. Бурчака НАПрН України, 2019. 488 с.

6. Мічурін Є. О. Обмеження майнових прав фізичних осіб (теоретико-правовий аспект) : монографія. Харків : Юрсвіт, 2008. 482 с.

7. Надьон В. В. Суб'єктивний обов'язок як елемент змісту цивільних правовідносин : монографія. Харків : Право, 2017. 392 с.
8. Пленюк М. Д. Підстави виникнення зобов'язальних правовідносин в механізмі правового регулювання: монографія. Київ: НДІ приватного права і підприємництва ім. акад. Ф. Г. Бурчака НАПрН України, 2016. 356 с.
9. Погребняк В. Я. Виникнення, перехід та припинення суб'єктивних цивільних прав : проблеми теорії та практики : монографія. Київ : Алерта, 2020. 640 с.
10. Погрібний С. О. Механізм та принципи регулювання договірних відносин у цивільному праві України : монографія. Київ : Правова єдність, 2009. 304 с.
11. Правова доктрина України : у 5 т. Т. 3 / Нац. акад. прав. наук України. Доктрина приватного права України. 2013. 760 с.
12. Право інтелектуальної власності : підручник / О. І. Харитонova, Є. О. Харитонов, Т. С. Ківалова та ін. Київ : Юрінком Інтер, 2016. 539 с.
13. Проблеми правової відповідальності: монографія / Ю. П. Битяк, Ю. Г. Барабаш, Л. М. Баранова та ін.; за ред. В. Я. Тація, А. П. Гетьмана, В. І. Борисової. Харків: Право, 2014. 348 с.
14. Примаков В. Д. Відшкодування моральної шкоди на засадах справедливості, розумності й добросовісності : монографія. Київ : Юрінком Інтер, 2014. 432 с.
15. Пучковська І. Й. Теоретичні проблеми забезпечення зобов'язань : монографія. Харків : Право, 2017. 472 с.
16. Скрипник В. Л. Теоретичні і методологічні проблеми об'єктів цивільних прав: монографія. Кременчук : Вид. Щербатих О. В. 2020. 380 с.
17. Синегубов О. В. Здійснення особистих немайнових прав малолітніх та неповнолітніх осіб: монографія. Харків: Золота миля, 2015. 528 с.
18. Сліпченко С. О. Особисті немайнові правовідносини щодо оборотоздатних об'єктів : монографія. Харків : Діса плюс, 2013. 550 с.
19. Стефанчук Р. О. Особисті немайнові права фізичних осіб (поняття, зміст, система, особливості здійснення та захисту): монографія / відп. ред. Я. М. Шевченко. Київ: КНТ. 2008. 626 с.
20. Харченко Г. Г. Речові права : монографія. Київ : Юрінком Інтер, 2015. 432 с.
21. Цивільний кодекс України: наук.-практ. коментар (пояснення, тлумачення, рекомендації з використанням пропозицій вищих судових інстанцій, Міністерства юстиції, науковців, фахівців). Т. 1: Загальні положення/ за ред. проф. І. В. Спасибо-Фатєєвої. Харків: ФО-П Колісник А. А., 2010. 320 с.
22. Цивільний кодекс України: наук.-практ. коментар (пояснення, тлумачення, рекомендації з використанням пропозицій вищих судових інстанцій, Міністерства юстиції, науковців, фахівців). Т. 2: Фізична особа / за ред. проф. І. В. Спасибо-Фатєєвої. Харків: Страйд, 2009. 296 с.
23. Цивільний кодекс України: наук.-практ. коментар (пояснення, тлумачення, рекомендації з використанням пропозицій вищих судових інстанцій, Міністерства юстиції, науковців, фахівців). Т. 3: Юридична особа / за

ред. проф. І. В. Спасибо-Фатєєвої. Харків: Страйд, 2009. 736 с.

24. Цивільний кодекс України: наук.-практ. комент. (пояснення, тлумачення, рекомендації з використанням позицій вищих судових інстанцій, Міністерства юстиції, науковців, фахівців). Т. 4: Об'єкти. Правочини. Представництво. Строки / за ред. проф. І. В. Спасибо-Фатєєва. Харків: ФО-П Колісник А. А., 2010. 768 с.

25. Цивільний кодекс України: наук.-практ. коментар (пояснення, тлумачення, рекомендації з використанням пропозицій вищих судових інстанцій, Міністерства юстиції, науковців, фахівців). Т. 5: Право власності та інші речові права / за ред. проф. І. В. Спасибо-Фатєєвої. Харків: ФО-П Лисняк Л. С., 2011. 624 с.

26. Цивільний кодекс України: наук.-практ. коментар (пояснення, тлумачення, рекомендації з використанням пропозицій вищих судових інстанцій, Міністерства юстиції, науковців, фахівців). Т. 6: Право інтелектуальної власності / за ред. проф. І. В. Спасибо-Фатєєвої. Харків: ФО-П Лисняк Л. С., 2011. 592 с.

27. Цивільний кодекс України: наук.-практ. коментар (пояснення, тлумачення, рекомендації з використанням пропозицій вищих судових інстанцій, Міністерства юстиції, науковців, фахівців). Т. 7: Загальні положення про зобов'язання та договір / за ред. проф. І. В. Спасибо-Фатєєвої. Харків: ФО-П Лисняк Л. С., 2012. 736 с.

28. Цивільний кодекс України: наук.-практ. коментар (пояснення, тлумачення, рекомендації з використанням пропозицій вищих судових інстанцій, Міністерства юстиції, науковців, фахівців). Т. 8: Договори про передачу майна у власність та користування / за ред. проф. І. В. Спасибо-Фатєєвої. Харків: ФО-П Лисняк Л. С., 2013. 672 с.

29. Цивільний кодекс України: наук.-практ. коментар (пояснення, тлумачення, рекомендації з використанням пропозицій вищих судових інстанцій, Міністерства юстиції, науковців, фахівців). Т. 10: Кредитні та розрахункові зобов'язання. Договір комерційної концесії. Договір про спільну діяльність / І. В. Спасибо-Фатєєва, В. І. Крат, О. П. Печений та ін.; за ред. проф. І. В. Спасибо-Фатєєвої. Харків: Право, 2015. 496 с.

30. Цюра В. В. Теоретичні питання інституту представництва в цивільному праві України : монографія. Київ. нац. ун-т імені Тараса Шевченка. Київ : ФОП Мельник. 2016. 492 с.

31. Шимон С. І. Теорія майнових прав як об'єктів цивільних правовідносин: монографія. Київ : Юрінком Інтер, 2014. 664 с.

32. Шишка Р. Б. Охорона права інтелектуальної власності у цивільному праві України : монографія. Харків : Вид-во Нац. ун-ту внутр. справ, 2002. 424 с.

33. Юркевич Ю. М. Договірні форми об'єднань фізичних та юридичних осіб у цивільному праві України : монографія. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2017. 410 с.

34. Яроцький В. Л. Цінні папери в механізмі правового регулювання майнових відносин (основи інструментальної концепції) : монографія. Харків :

Право, 2006. 544 с.

35. Рішення Конституційного Суду України у справі щодо офіційного тлумачення окремих положень частини першої статті 4 Цивільного процесуального кодексу України від 1.12.2004 р. *Урядовий кур'єр*. 2004. № 239. Додаток «Документи». С. 7–12.

36. Рішення КС України у справі за конституційним поданням Верховного Суду України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень статті 69 Кримінального кодексу України (справа про призначення судом більш м'якого покарання) від 02.11.2004 р. № 15-рп/2004, справа № 1-33/2004. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/v015p710-04/print>.

37. Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини: Закон України від 23.02.2006 р. № 3477- IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2006. № 30. Ст. 260.

38. Рішення КС України від 09.07.1998 р. № 12-рп/98 у справі за конституційним зверненням Київської міської ради професійних спілок щодо офіційного тлумачення частини третьої статті 21 Кодексу законів про працю України (справа про тлумачення терміну «законодавство»), справа № 17/81-97. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v012p710-98>.

39. Про деякі питання практики застосування норм Цивільного та Господарського кодексів України: Інформаційний лист Вищого господарського суду України від 07.04.2008 р. № 01-8/211. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v_211600-08

40. Про деякі питання практики застосування господарськими судами законодавства у справах, в яких заявлено вимоги про відшкодування збитків: Оглядовий лист ВГСУ від 14.01.2014 р. № 01-06/20/2014. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v0020600-14>.

Інформаційні ресурси в Інтернеті

1. Верховна Рада України: Офіційний веб-сайт. URL: <http://www.rada.gov.ua>

2. Верховний Суд: Офіційний веб-сайт. URL: <https://supreme.court.gov.ua/supreme/>

3. Міністерство юстиції України: Офіційний веб-сайт. URL: <http://www.minjust.gov.ua>

4. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського Офіційний веб-сайт URL: <http://www.nbuv.gov.ua>